

виконання її програми. Зростає їх майстерність як керівників-наставників майбутніх вчителів, а студентам-практикантам створюються сприятливі умови для оволодіння педагогічними вміннями і навичками, що сприяє підвищенню ефективності педпрактики студентів.

Література

1. Грицай Ю.О. Педагогічна практика студентів: (Програма та методичні вказівки).- Миколаїв: МДП.—1999.—116 с.

2. Куліш Р.В. Нові технічні засоби навчання і їх роль в покращенні педагогічної практики. — Зб.: Вища і середня педагогічна освіта. — К., 1975.
3. Матвієнко О.В. Організація педагогічної практики з виховної роботи у початковій школі. — К.: Стило, 2003.—124 с.
4. Организация педагогической практики в начальных классах / Под ред. П.Е.Решетникова. — М.: Владос, 2002.—320 с.
5. Педагогическая практика в начальной школе/ Под ред. Г.М.Коджаспировой. — М.: Академия.—2000.—272 с.

С. Н. ПАРШУК

УСЛОВИЯ УЛУЧШЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В статье раскрываются условия повышения уровня педагогической практики студентов высших учебных заведений за счет усовершенствования планирования педпрактики, поданы результаты экспериментальной работы, направленные на усовершенствование форм организации и методического руководства педагогической практикой будущих учителей.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, методическая деятельность.

S. N. PARSHUK

CONDITION OF IMPROVEMENT OF PEDAGOGICAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY CLASSES

The article deals with the conditions of the improvement of teaching practice of high school students by improving the planning of pedagogical practice. The results of experimental work aimed at improving the forms of organization and monitoring the teaching practice of future teachers are presented.

Keywords: educational activity, methodical work.

УДК 371.315:811.111

К. С. МАТВЄЄВА

м. Миколаїв, Україна

ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВОЛОДІННЯ АНГЛІЙСЬКИМ МОВЛЕННЯМ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Тематика статті пов'язана з визначенням змістового аспекту формування навичок володіння англійським мовленням студентів економічних спеціальностей, а саме визначенням сфер і тем спілкування, які зумовлюють предметно-змістовий план іншомовного мовлення та вибір мовних засобів.

Ключові слова: «предметний зміст навчання англійській мові за професійним спрямуванням», «комунікативні функції», «сфери спілкування», «контекст комунікації».

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві професійна комунікація іноземною мовою стає невід'ємним компонентом ефективної економічної діяльності. Велика увага приділяється врахуванню фахової специфіки при вивченні іноземної мови, її спрямованості на реалізацію завдань професійної діяльності. Саме тому висувуються нові вимоги до методики викладання іноземних мов у різних навчальних закладах. Триває постійний пошук шляхів удосконалення системи та змісту навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останніми роками дослідженню англійської мови за професійним спрямуванням, у тому числі і питаннями визначення змісту навчання іноземних мов для професійного спілкування займалися такі автори як: Н. Ф. Бориско, Н. Д. Гальськова,

Н. І. Гез, Н. І. Жинкін, І. Б. Каменська, Г. А. Китайгородська, Л. Я. Личко, Г. В. Рогова, О. Б. Тарнопольський та інші.

Формулювання цілей статті. Основними цілями статті є:

1. Проаналізувати основні компоненти змісту навчання англійської мови для професійних цілей та їх взаємозв'язок з потребами фахівців економічного профілю й рівнем їх бажаної іншомовної комунікативної підготовки.
2. Розглянути змістовий аспект формування навичок володіння англійським мовленням студентів економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення змісту навчання студентів економічних спеціальностей англійської мови для професійних цілей ґрунтується на певних принципах. Крім того, він має створювати не-

обхідні умови для досягнення студентами практичної мети – оволодіння навичками англійського мовлення відповідно до сфер спілкування економістів: ділової комунікації по телефону, проведення презентацій, нарад та переговорів. Беручи до уваги особливості іншомовної комунікативної професійної діяльності економістів, можна припустити, що для забезпечення передумов її формування і розвитку зміст навчання має враховувати принципи викладання як англійської мови для професійного спілкування так і ділової англійської мови [1, с. 57].

Отже, до основних принципів відбору змісту навчання можна віднести:

- принцип систематичності і послідовності. Оволодіння обсягом мовних засобів, необхідних для повноцінного іншомовного спілкування, відбувається поступово, при цьому функції та поняття відпрацьовуються на кожному етапі навчання за принципом циклічності і поступовості;
- принцип ускладнення. Зміст навчання поступово ускладнюється з кожним циклом навчання;
- принцип формування позитивної мотивації навчання. При визначенні змісту навчання пріоритет надається темам, які викликають безпосередню зацікавленість майбутніх фахівців економічного сектору;
- принцип професійної орієнтації. Зміст навчання відповідає потребам загальноосвітнього та професійного розвитку студентів економічних спеціальностей;
- принцип свідомості і міцності засвоєння. Відібраний зміст складає повноцінну основу для розвитку вмінь студентів оволодівати англійською мовою і творчо застосовувати її як у навчальному процесі, так і за його межами [4, с. 57].

Предметний зміст навчання англійській мові за професійним спрямуванням та формування відповідних мовленнєвих навичок студентів економічних спеціальностей зумовлюється потребами фахівців і рівнем їх бажаної іншомовної комунікативної підготовки [1, с. 58].

Одним із перших, хто займався питанням визначення сфер спілкування спеціаліста з економіки був Т. Holden [10, с. 25], який описав та систематизував 10 видів мовленнєвої діяльності, 8 з яких – усні:

- презентації;
- переговори;
- ділова комунікація по телефону;
- продаж товару по телефону;
- написання звітів;
- написання ділових листів;
- участь у нарадах, виставках, тренінгах і конференціях;

- неформальне спілкування з колегами та клієнтами;
- роз'яснення професійних питань і процесів;
- проведення ознайомчих екскурсій на підприємстві [9, с. 2].

Дещо інший підхід до аналізу потреб був застосований у дослідженні, в результаті якого було виділено основні мовленнєві завдання майбутніх економістів та проблеми, які можуть виникати у них під час іншомовного професійного спілкування [9, с. 3].

Всі сфери використання мови та навчальне середовище мають свої специфічні характеристики, які визначаються завданнями та цілями мовців, які розглянуті вище, а також контекстом комунікації [9, с. 11].

В свою чергу, контекст комунікації складається з:

- доменів (особистих, професійних);
- ситуацій (умови середовища);
- умов та обмежень (соціальний статус співрозмовників, часові обмеження, гамір);
- внутрішнього змісту (контексту) повідомлення;
- мовної та мовленнєвої діяльності (рецептивна / репродуктивна / інтерактивна / посередницька);
- мовного матеріалу (тексти: усні та письмові).

На основі аналізу ОКХ та ОПП, навчальних програм та досліджень потреб ринку праці було виділено контекст професійної комунікації, тобто домени, пов'язані з професійною діяльністю економістів [3, 7].

Іншомовна лексична компетенція економістів визначає слова та вирази, які асоціюються з темами професійної комунікації. У даному дослідженні було здійснено відбір матеріалів для формування навичок англійського мовлення у контексті професійної комунікації, тобто – добір автентичних текстів, що містять базу лексику, яка необхідна для здійснення професійної комунікації економістів, а також мовленнєві кліше для вираження домінуючих комунікативних функцій спеціалістів з економіки.

Комунікативна функція мовленнєвого висловлювання повністю відповідає наміру мовця продукувати акт мовлення. Наприклад, намір запиту інформації, подяки, підтвердження та ін. Так як наміри пов'язані з діями мовців, можна виділити перелік певних мовленнєвих функцій, які найчастіше використовуються у професійній діяльності економіста. Комунікативна функція може виконуватись за допомогою різних засобів та форм мови. Наприклад, мовленнєва функція «запит дії» може бути виражена таким чином:

РОЗДІЛ ІІ
ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Таблиця 1

Іншомовні мовленнєві уміння та навички фахівців економічних спеціальностей

Іншомовні мовленнєві уміння та навички	Проблеми, які можуть виникнути під час іншомовного спілкування у професійному середовищі
ГОВОРІННЯ	
Комунікативна діяльність: – спілкування з клієнтами; – участь у нарадах; – робота з інформаційними запитами; – спілкування з колегами та керівництвом; – ділова комунікація по телефону	– недостатня впевненість у собі; – неспроможність підібрати правильний мовний та мовленнєвий інвентар; – неспроможність організувати ідеї у єдине ціле; – вимова
ЧИТАННЯ	
Комунікативна діяльність: – читання ділових листів; – запитів та повідомлень; – банківських документів; – внутрішньої документації; – звітів різних типів; – робочих інструкцій; – статей з періодичних видань; – матеріалів підготовки до іспиту зі спеціальності	– слабо розвинуті навички читання; – обмежений лексичний запас; – слабо розвинуті навички роботи зі словником
ПИСЬМО	
Комунікативна діяльність: – написання ділової кореспонденції зазначеної в секції читання; – телефонних повідомлень; – оголошень; – заповнення форм	– навички правильного вживання граматичних структур; – підбір правильних фраз та слів відповідно до контексту комунікації
LISTENING	
Комунікативна діяльність: – розуміння телефонних повідомлень; – інструкцій та вказівок в усній формі; – запитів; – лекцій, тренінгових програм	– погіршення розуміння, якщо співрозмовник говорить у швидкому темпі

Таблиця 2

Професійний контекст іншомовної комунікації спеціалістів економічного профілю

Домени	Субдомени
Commerce	Business transactions; income; paying debts; financial statements;
Insurance	Safety regulations; types of risks; contract drafting; company rules and regulations; responsibility; litigation; types of insurance
Management. Company Structure	Developing plans; rules, procedures, establishing departments; setting performance standards; organizing; staffing; leading; controlling
Forms of Companies	Sole proprietorships, partnerships (limited or unlimited), limited liability companies, companies limited by shares, joint ventures or joint enterprises, unions and corporations. Partnership Act, initial capital, Deed of Foundation, founding capital
Product and Pricing	Planning operations costs; facilities location and layout; organizing operations; quality management; controlling operations; price availability; quantity of supply; economic requirements
Promotion. Advertising. Sponsorship	Marketing communication techniques, sales promotion, point of purchase (POP), trade fairs, exhibitions, events, sponsoring, direct marketing. Public Relations, personal selling, media, brand image, communication vehicles.
Marketing. Market Segmentation	Marketing environment, competition; Strategic Business Unit, Five Forces analysis, PEST analysis, SWOT analysis, Four Ps, suppliers, customers
Trade	Types of trade; supplier; types of cargo; packaging; delivery; customs; Incoterms; emergency; money matters

- a) Could you bring me the file?
- b) Bring me the file.
- c) Would you hand me that?
- d) Pass that here.
- e) Where is the file?
- f) How about that file?

Одна і та ж функція може бути виражена різними граматичними структурами. Однак одна і та ж сама граматична структура може бути використана в різних комунікативних функціях.

Стосовно відбору граматичного матеріалу для формування навичок англійського мов-

лення, то згідно досліджень М. Еліса, Д. Джонсона в професійному спілкуванні набір граматичних явищ обмежений видами та ситуаціями спілкування економістів. На думку О. Б. Тарнапольського, всі граматичні явища, які необхідні для формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції та відповідають зазначеному у Програмі рівню B2, засвоєні ними у курсі загальної англійської мови на попередньому етапі навчання [8, с. 44]. Однак, він не виключає, що в процесі професійно спрямованого навчання АМ необхідно поширювати граматичну компетенцію студентів.

Отже, можна розглядати такі основні комунікативні функції необхідні для іншомовленневої професійної діяльності економіста :

1. Ініціювання дії:

- 1.1. Накази: давати / відмінити наказ / виражати згоду / незгоду з наказом;
- 1.2. Заклик до дії, прохання: заклик до дії / згода / вираження небажання виконувати дію / відмова;
- 1.3. Порада: радити серію дій / вихід з положення / альтернативну дію; запит поради: подяка/ прийняття поради;
- 1.4. Дозвіл / згода: запит дозволу / давати дозвіл / відмова / заборона;

2. Обмін інформацією:

- 2.1. Стосовно теперішніх / майбутніх / нещодавніх / минулих подій:
  - запит інформації / надання інформації;
  - запит детального опису / опис стану: змінюваного / сталого, процесу, процедури, цілей, джерела проблеми, наочності, роз'яснення на правил;
  - запит потреб / встановлення (представлення, пред'явлення) потреб та причин;

3. Управління інтерактивними відносинами між співрозмовниками:

- висловлення / відповідь на вітання, прощання;
- висловлення / відповідь на подяку;
- висловлення / відповідь на скаргу, вибачення;
- вираження задоволення / незадоволення;
- вираження побоювань / запевнень / підтримки

4. Управління інтерактивним спілкуванням:

- самовиправлення помилок під час спілкування;
- перифраз;
- відповідь / запит на відповідь;
- перевірка порозуміння;
- вираження / виправлення непорозуміння;

- повторення / запит повторення;
- підтвердження / спростування / запит підтвердження;
- роз'яснення / запит роз'яснення.

В основі виділених комунікативних функцій лежать граматичні структури, мовні та мовленнєві кліше, які спеціаліст може успішно використовувати лише за умови сформованості відповідних мовних та мовленнєвих навичок, а саме загально-мовленнєвих навичок та навичок їх вживання у професійному контексті. Навички будуть формуватись у ситуаціях професійного спілкування. Так, наприклад, комунікативні функції обміну інформацією та навички їх використання будуть формуватись у процесі відпрацювання навчального матеріалу з таких тем як: переговори по телефону, наради та ін.

Змістове наповнення методики розробленої у даному дослідженні відповідає цілям курсу, а саме:

- формування, розвиток та відпрацювання в студентів економічних спеціальностей навичок іншомовної професійної комунікації у таких сферах спілкування як: ділова комунікація по телефону, проведення презентацій, нарад та переговорів з відпрацюванням відповідних мовних та мовленнєвих одиниць;
- навчити студентів розуміти особливості, структуру мови та мовлення у вищезазначених сферах мовленнєвої діяльності;
- узагальнити та закріпити знання студентів із сфери економічної діяльності засобами англійської мови;
- розширити знання з міжкультурної комунікації.
- розвиток загальних знань мови з граматики, професійної лексики та типових мовленнєвих формул для здійснення комунікації в професійному середовищі.

Курс складається з чотирьох основних змістовних модулів, кожен з яких охоплює певну сферу ділового спілкування і професійної економічної діяльності :

- ведення переговорів по телефону;
- презентації;
- ділові переговори та наради;
- міжнародну торгівлю в цілому.

Спецкурс «Business Skills» спрямований на формування таких комунікативних навичок англійського мовлення студентів економічних спеціальностей:

- навички володіння економічною термінологією на англійській мові та її правильного вживання в ситуаціях професійного спілкування;

- навички складання і користування стандартизованою діловою документацією;
- навички застосування інноваційних інформаційних технологій в професійних цілях з використанням ділової англійської мови (використання інноваційних інформаційних технологій в процесі професійної економічної діяльності англійською мовою);
- навички проведення ділових переговорів і презентацій англійською мовою;
- навички неформального спілкування з іноземними діловими партнерами англійською мовою.

Висновки. Проаналізувавши основні компоненти змісту навчання англійської мови для професійних цілей було зроблено наступні висновки:

1. Необхідно надавати перевагу формуванню та розвитку англійського мовлення у таких професійних сферах спілкування економістів як: участь у нарадах, переговорах, діловій комунікації по телефону, а також презентацій. Відповідно у письмовому мовленні необхідно відпрацьовувати написання ділових листів, службових записок та звітів.
2. Професійно орієнтоване володіння англійською мовою майбутнім фахівцем передбачає вільне виконання (на рівні професійно-комунікативної достатності) таких видів мовленнєвої діяльності як аудіювання, говоріння, читання, писемне мовлення в професійних сферах спілкування. Наголос робиться на поглиблення знань, удосконалення мовленнєвих навичок і розвиток мовленнєвих умінь фахового англомовного усного й писемного спілкування студентів.
3. Навчання англійській мові здійснюється на основі сучасних методів, прийомів, засобів і форм навчання, спрямованих на професійно-комунікативну компетенцію майбутнього фахівця.
4. Змістове наповнення розробленої методики відповідає цілям курсу, і має на меті формування навичок англійського мовлення студентів економічних спеціальностей, які

необхідні для здійснення ефективної комунікації у професійному контексті.

Література

1. Александров В.М. Методика интенсивного обучения инженеров профессионально-ориентированной английской речи: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «теория та методика навчання (германські мови)». / Вячеслав Михайлович Александров. — Запоріжжя, 2008. — 241 с.
2. Галузеві стандарти вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.050201 «Менеджмент організації». — К., 2000. — 32 с.
3. Галузеві стандарти вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика та освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напрямку підготовки 0502 «Менеджмент». — К., 2001. — 36 с.
4. Изаренков Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов / Д. И. Изаренков // Рус. яз. за рубежом. — 1990. — № 4. — С. 54—60.
5. Радионов В. Е. Нетрадиционное педагогическое проектирование : учеб. пособие / Виктор Евсеевич Радионов. — СПб. : Изд во СПб. гос. техн. ун-та, 1996. — 140 с.
6. Семёнов А. Л. Информационные и коммуникационные технологии в общем образовании: теория и практика / Алексей Львович Семёнов. — М. : Ин т новых технологий, 2006. — 327 с.
7. Структура и содержание образовательного стандарта в области иностранного языка на основе компетентностного подхода. Компетенции и критерии оценки: [Электронный ресурс]. // Режим доступа: http://www.relod.ru/teachers/teachers_english/articles/.
8. Тарнопольський О.Б. Підручник нового типу з ділової англійської мови: принципи побудови та результати експериментальної апробації / О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко //Інноваційні підходи до навчання іноземних мов та культур у новому тисячолітті. — Дніпропетровськ, 2002. — С. 43—45.
9. Dudley-Evans T. and St. John M. J. Report on business English: A review of research and published teaching materials. / T. Dudley-Evans, M. J. John. — NJ: Princeton, Educational Testing Service, 1996. — 57 p.
10. Holden, B. Analysing Corporate Language Training Needs. // A Three way Approach. In Language and Intercultural Training, 1993. — № 14. — P. 37—40

МАТВЕЕВА К. С.

СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ ВЛАДЕНИЯ АНГЛИЙСКОЙ РЕЧЬЮ СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Тематика статьи связана с определением содержательного аспекта формирования навыков владения английской речью студентов экономических специальностей, а именно определением сфер и тем общения, которые предопределяют предметно-смысловой план иноязычного общения и выбор языковых средств.

Ключевые слова: «предметное содержание обучения английскому языку для профессиональных целей», «коммуникативные функции», «сферы общения», «контекст коммуникации».

MATVEEVA K. S.

THEMATIC ASPECT OF SKILLS' FORMATION OF STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES' ENGLISH SPEECH

The subject of the article is connected with the definition of content of forming Business English skills to students of economic specialties, namely by determination of areas of communication and communication context that predetermine the subject-semantic plan of the foreign language communication and a choice of language means.

Keywords: «ESP content», «communicative functions», «areas of communication», «communication context».